

*Пилипенко С.В., Полтавський національний педагогічний університет імені
В.Г. Короленка*

ПРОФІЛАКТИКА ВЕНЕРИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ЯК ПРОБЛЕМА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Пилипенко С.В.

Профілактика венеричних захворювань як проблема безпеки життєдіяльності

Стаття розкриває проблеми статевого виховання та збереження репродуктивного здоров'я сучасної молоді. Також наголошується на необхідності обов'язкового доповнення в усіх навчальних закладах предмету "Безпека життєдіяльності" питаннями, що стосуються профілактики ВІЛ/СНІДу та хвороб які, передаються статевим шляхом.

Ключові слова: ВІЛ/СНІД, венеричні захворювання, статеve життя, виховання.

Пилипенко С.В.

Профилактика венерических заболеваний как проблема безопасности жизнедеятельности

Статья раскрывает проблемы полового воспитания и сохранения репродуктивного здоровья современной молодежи. Также акцентируется на необходимости обязательного дополнения во всех учебных заведениях предмета «Безопасность жизнедеятельности» вопросами, которые касаются профилактики ВИЧ/СПИДа и болезней передающихся половым путем.

Ключевые слова: ВИЧ/СПИД, венерические заболевания, половая жизнь, воспитание.

Збереження здоров'я людини – споконвічна проблема, стрижнем якої є шлях до вільного, гармонійного розвитку особистості. Протягом останніх років в Україні склалася несприятлива епідеміологічна ситуація, обумовлена значним поширенням хвороб, що передаються статевим шляхом [1, с. 26; 2, с. 103; 3, с. 18; 4–6].

Останні роки відзначені значним зростанням поширеності інфекцій, що передаються статевим шляхом (ЗПСШ), у тому числі ВІЛ/СНІДу. Реальним

показником епідемічного стану на захворювання, що передаються статевим шляхом, є захворюваність на сифіліс. У порівнянні з 80-ми роками на сьогодні рівень захворюваності зріс майже в 40 разів [7, с. 594; 8].

Середній показник захворюваності на сифіліс становить 138,4 на 100000 населення [9, с. 188]. Особливої уваги заслуговують показники захворюваності на сифіліс в осіб віком 15 – 17 років, серед яких дівчата хворіють у 3,5 рази частіше за юнаків, що скоріш за все обумовлено підлітковою проституцією [10, с. 25].

Як свідчить статистика, за питомою вагою в структурі захворюваності на 100000 населення перше місце займає трихомоніаз, потім сифіліс, генітальний кандидоз, гарднерельоз, гонорея, хламідіоз, уреоплазмоз. У загальній структурі урогенетальних захворювань відзначають прогресуюче зростання всіх інфекцій [11].

Стрімке поширення вірусу імунодефіциту людини (ВІЛ) перетворило СНІД на одну із найсерйозніших загроз життю та гідності людини. ВІЛ/СНІД набирає глобальних масштабів, вражаючи різні верстви населення, країни та континенти, становить реальну загрозу соціально-економічному розвитку для всіх країн світу. Масштаби кризи перевищили всі найгірші прогнози десятилітньої давності. Ситуацію в світі з ВІЛ-інфекцією можна охарактеризувати як пандемічну та поставити в один ряд із двома світовими війнами, як за кількістю жертв, так і за шкодою, що вона завдала суспільству [12].

Офіційні статистичні дані щодо захворюваності не відображають повною мірою її реальний стан, оскільки не всі контакти реєструються та не всі хворі обстежуються, постійно рветься епідеміологічний ланцюжок, а багато з них займаються самолікуванням або користуються послугами сумнівних “спеціалістів”. До того ж реклама високоефективних засобів лікування сифілісу та інших ЗПСШ значною мірою дезорієнтує населення, формуючи легковажне ставлення до можливих наслідків захворювання. Як правило, підвищення рівня захворюваності на ЗПСШ припадає на періоди соціальних перебудов, для яких

характерні різке погіршення умов існування та економічна нестабільність. Період соціально-економічної кризи в нашій країні супроводжується розквітом проституції, гомосексуалізму, алкоголізму, наркоманії, пропагандою вільної моралі та порнографії. Усе це протидіє успішній боротьбі із стрімким поширенням ЗПСШ. Можна констатувати, що ЗПСШ і СНІД вийшли за межі традиційної групи ризику [6; 8; 11].

Таким чином, актуальність проблеми профілактики ЗПСШ і СНІД, перш за все, обумовлена станом епідеміологічної ситуації та прогресивною динамікою захворюваності.

Гіпотеза представленого дослідження полягала в тому, що питання погіршення епідеміологічних показників ЗПСШ і захворювання на СНІД можна вирішити методами первинної соціально-психологічної та педагогічної профілактики шляхом тотального інформаційного охоплення населення країни через освіту. Адже національна освіта об'єднує, включаючи викладачів і вчителів, біля 10 млн. осіб, тобто не менше 20% населення країни, а враховуючи сімейні взаємовідносини “учень – батьки”, охоплення складе більше 50% населення країни та становитиме 70–90 % активного населення, ризик інфікування якого найбільший.

Метою дослідження є розробка пропозицій щодо модернізації змістовної частини галузевих стандартів вищої освіти (ГСВО) України та доповнення навчальних програм з “Валеології”, “Безпеки життєдіяльності”, “Основ медичних знань”, “Екології” на основі розроблених інформаційно-освітніх і психолого-педагогічних методів профілактики ЗПСШ і СНІДу.

У відповідності до поставленої мети були сформульовані конкретні задачі дослідження:

1. Визначити особливості статево-рольової соціалізації молоді на основі аналізу їх психосексуальної культури та морально-етичних пріоритетів.
2. Розробити рекомендації щодо інформаційно-освітніх і психолого-педагогічних методів профілактики ЗПСШ і СНІДу.

3. На основі отриманих результатів обґрунтувати необхідність змінення змістовної частини галузевих стандартів вищої освіти (ГСВО) України.

У констатуючому експерименті взяли участь 314 студентів вищих навчальних закладів I – II рівня акредитації, обох статей віком 17-18 років, за умови повної анонімності відповідей.

Результати та їх обговорення. Обробка одержаних результатів показала, що 88% дівчат і 100% юнаків позитивно ставляться до дошлюбних статевих стосунків, тоді як у 1970 році лише 7,8% дівчат, і 50% хлопців схвалювали дошлюбні стосунки.

Проведене дослідження показало, що під час опитування 92% хлопців і 76% дівчат уже мали досвід статевого життя.

Причому, вперше вступили в статеві стосунки дівчата у 15 років – 20%, у 16 років – 35%, у 17 років – 20%, у 18 років – 4%; юнаки: у 14 років – 18%, у 15 років – 14%, у 16 років – 20%, у 17 років – 4%.

Основні мотиви наступні: у дівчат: любов – 40%, інтерес – 12%, пристрась – 9%, не відставати від інших – 7%; у юнаків – отримання насолоди – 45%, заради розваги – 27%, для накопичення досвіду – 14%, любов – 4%.

Більшість респондентів 60% дівчат і 74% хлопців висловили позитивне ставлення до “вільного” кохання та лише 20% студентів засудили його.

Позитивно оцінюють пробний шлюб 87% дівчат і 60% юнаків.

Також з відповідей респондентів можна зробити висновок, що як правило, перші статеві контакти, відбуваються в нетверезому стані, на вечірках.

Причин такої ситуації є декілька. У першу чергу, на свідомість і сексуальну поведінку підлітків впливають великі обсяги негативної інформації на телебаченні та ЗМІ, все більше відчувається вплив низькопробної сексуальної продукції, комунікаційних технологій, також тенденція до збільшення з віком “вантажа” шкідливих звичок, з яким молоді люди приходять у доросле життя.

На питання до молодих людей про їхнє бачення дошлюбних статевих відносин більшість відповість “Усі це роблять”. Велика кількість молодих людей вдається до дошлюбних статевих відносин під впливом засобів масової інформації, котрі представляють це як норму поведінки.

Інші ж під впливом лібералізму, секуляризму та постмодерної культури схильні думати: “Це моє тіло та моє життя, тому я роблю те, що хочу”. Ще іншим є сором залишатись цнотливими, бо це вважається не модним серед однолітків.

Зважаючи на актуальність питання запобігання та профілактики ВІЛ/СНІДу та ХПСШ, запропоновано доповнити Змістові частини ГСВО такими вміннями:

- визначити психофізіологічні особливості людини та їх роль у забезпеченні особистої безпеки та здоров'я;
- розробляти, виконувати та впроваджувати систему заходів, спрямованих на запобігання зараження на ВІЛ/СНІД і ХПСШ, збереження здоров'я людини та її гармонійний розвиток.

Ці вміння разом з іншими, такі як:

- виявляти, аналізувати та оцінювати небезпечні ситуації;
- оцінити середовище перебування стосовно особистої безпеки, безпеки колективу;
- прогнозувати та оцінювати негативні фактори середовища, визначати шляхи усунення їх дії на людину;
- забезпечити особисту безпеку та безпеку найближчого оточення в небезпечних ситуаціях;
- дозволять забезпечити належний рівень знань та вмінь із запобігання та профілактики ВІЛ/СНІДу та хвороб, що передаються статевим шляхом.

Ці питання пропонується викладати при вивченні таких тем:

- Фізіологічні чинники забезпечення безпеки людини;
- Психологічні та соціальні основи забезпечення безпеки людини;
- Фактори ризику здоров'я людини, запобігання та профілактика

ВІЛ/СНІДу та ХПСШ;

- Теорія та практика здорового способу життя та забезпечення здоров'я;
- Правове регулювання безпечної поведінки.

Для студентів непедагогічного напрямку підготовки можна рекомендувати створення спецкурсів із зазначеної тематики (за рахунок варіативної частини) в більш спрощеному, популяризованому вигляді. Адже одне, максимум два заняття, з питань профілактики ВІЛ/СНІДу та ХПСШ у курсі "Безпека життєдіяльності" для багатьох студентів є недостатніми, крім того, про багато хвороб у цьому курсі лише згадуються, але не вивчаються [13, с. 25; 14, с. 40].

До такої роботи слід готувати педагогів. Форми та методи підготовки можуть бути різними, зокрема через курси.

Ми пропонуємо один з таких курсів адресований викладачам, вихователям, керівникам технікумів і коледжів. У ньому розглядаються найважливіші моменти, пов'язані із статтю: відносини між юнаками та дівчатами; їхні анатомо-фізіологічні та психологічні особливості; становлення статевої свідомості дитини; особливості міжособистісних відносин юнаків та дівчат; порушення сексуального розвитку, венеричні захворювання, СНІД, а також особливості методики статевого виховання та методики проведення занять (див. табл.1).

1. Анатомо-фізіологічні особливості чоловічої та жіночої статі. Будова та функції чоловічої, жіночої статевої системи. Статеве дозрівання. Сутність, ознаки, поняття статевої зрілості. Поведінка жінки під час вагітності та оточуюча її атмосфера, харчування. Наслідки недотримання основних гігієнічних правил під час вагітності. Фізіологічні особливості грудної дитини. Догляд за новонародженим. Гігієна дівчини. Гігієна хлопця. Венеричні захворювання. Засоби контрацепції.

2. Психологічні особливості чоловічої та жіночої статі. Розвиток і становлення психіки дитини. Головні причини психосексуальних відхилень. Психологія чоловічої статі. Психологія жіночої статі. Статева потреба і статева

поведінка.

Таблиця 1

Навчально-тематичний план спецкурсу “Статеве виховання студентської молоді та підготовка їх до сімейного життя”

№ з/п	Зміст	Усього годин	Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття
1	Анатомо-фізіологічні особливості жіночої та чоловічої статі	4	4	-	-
2	Психологічні особливості жіночої та чоловічої статі	2	2	-	-
3	Порушення сексуального розвитку, венеричні захворювання, СНІД.	2	1	1	-
4	Особливості міжособистісних відносин юнаків і дівчат	4	2	2	-
5	Шлюб і сім'я. а) основні цінності сім'ї; б) сім'я та діти	4	2	2	-
6	Особливості методики проведення занять	6	4	2	-
	Всього	22	15	7	-

3. Порушення сексуального розвитку, венеричні захворювання, СНІД. Причини психосексуальних відхилень. Статева потреба та статеве поведінка. Шкідливі звички. Хвороби поведінки. Шляхи зараження венеричними хворобами. Симптоми венеричних захворювань. Наслідки венеричних захворювань.

4. Особливості міжособистісних відносин юнаків і дівчат. Поняття про міжособистісні відносини. Психологія міжособистісних відносин. Відносини ділові та особисті. Риси характеру, необхідні для повноцінного спілкування. Моральні основи взаємовідносин юнаків і дівчат. Соціальний рівень статей, конфліктні ситуації, які виникають у процесі спілкування. Сучасний юнак. Поняття мужності. Сучасна дівчина. Поняття жіночності. Юнак і дівчина – майбутні батько та мати, вихователі дітей. Товариство та дружба. Любов – найскладніше з людських почуттів. Любов як основа шлюбу.

5. Шлюб і сім'я. Шлюбний вік. Готовність до вступу в шлюб. Потяг зрозуміти іншу людину – важливий факт готовності до сімейного життя.

Психологічна готовність до вступу в шлюб. Наявність у наречених глибокого почуття кохання.

1) Основні цінності сім'ї. Психологічний клімат у сім'ї. Суть сприятливого психологічного клімату. Здатність подружжя співчувати, співпереживати. Прояв терпимості одне до одного при наявності різних смаків, поглядів, звичок.

2) Сім'я та діти. Мати та батько – перші і найголовніші вихователі. Участь дітей у трудовому житті сім'ї. Про правильність виховання дітей як засіб застереження девіацій у психосексуальному розвитку.

6. Особливості методики проведення занять. Підготовка сім'янина в системі навчальної та позакласної роботи. Головні принципи та форми роботи в статевому вихованні. Вимоги до методів виховання. Реалізація міжпредметних зв'язків. Специфіка використання різноманітних форм та методів в умовах викладання курсу «Статеве виховання молоді та підготовка їх до сімейного життя» без використання оцінок. Неприпустимість формалізму в викладанні курсу. Робота з батьками. Вимоги до особистості вчителя, що здійснює статеве виховання.

Тематика самостійних занять:

1. Привабливість і гігієна жінки.
2. Сексуальна індивідуальність чоловіка та жінки.
3. Психосоматичні фактори в формуванні сексуальної поведінки та контроль за заплідненням.
4. Історія розвитку сімейних сексуальних стосунків.
5. Раннє статеве життя та його наслідки.
6. Формування та розвиток сексопатології як науки.
7. Норми та патології людської сексуальності.
8. Шкідливі звички, їх наслідки.
9. Копулятивний цикл як цілісна поведінкова реакція.
10. Контрацепція як засіб регулювання народжуваності в сім'ї.

Висновки. Результати аналізу психосоціальної орієнтації сучасної молоді показали, що ставлення до позашлюбних відносин у більшості опитуваних позитивне, більшість молоді не обізнана з негативними наслідками таких стосунків. Такі наслідки опитування студентів вказують на необхідність створення спецкурсу “Статеве виховання студентської молоді та підготовка їх до сімейного життя” в програмі навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності”, яка є нормативною дисципліною та цілком закономірно, що їй належить центральне місце в профілактичній роботі з питань попередження ВІЛ/СНІДу та ХПСШ.

Такі зміни до програми співпадають з рішеннями Міністерства освіти і науки України. Розуміючи важливість реалізації державної політики профілактики ВІЛ/СНІДу через освіту, Міністерство планомірно проводить конкретні заходи. Одним з глобальних заходів по вищій школі є наказ № 499 “Про затвердження рекомендацій щодо вдосконалення галузевих стандартів вищої освіти, навчальних підручників і посібників, навчальних планів і програм з питань профілактики ВІЛ/СНІДу у вищих навчальних закладах”. Заходи, передбачені цим наказом, безпрецедентні – питання профілактики ВІЛ/СНІДу вивчає кожен студент України. Особливу увагу приділено майбутнім педагогам, що зрозуміло [15]. У цьому документі, зокрема, доручено внести в галузеві стандарти вищої освіти змістові модулі з теоретичних і практичних проблем профілактики ВІЛ/СНІДу та доповнити навчальні дисципліни “Валеологія”, “Безпека життєдіяльності”, “Основи медичних знань”, “Екологія” питаннями із вищезазначеної проблематики.

Література

1. **Кащенко Е. А.** Основы социокультурной сексологии / Е. А. Кащенко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 351 с.
2. **Абраменкова В. В.** Половая дифференциация и сексуализация детства: горький вкус запретного плода / В. В. Абраменкова // Вопросы психологи. – 2003. – № 5. – С. 103 – 120.

3. **Кравець В. П.** Статева соціалізація дітей і підлітків: закономірності та гендерні особливості : монографія / В. П. Кравець. – Тернопіль : ТНПУ, 2008. – 476 с.
4. **Inequalities in young people’s health.** Key findings from the Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) international report from the 2005/2006 survey [Електронний ресурс] / Edited by: C. Currie, S.N. Gabhainn, E.Godeau [et al.]. - Copenhagen, 2008. – Режим доступа к сайту: <http://www.euro.who.int/Document/E91416.pdf>
5. **Пархоменко Л. К.** Медико-соціальні проблеми сохранения здоровья подростков в Украине [Електронний ресурс] / Л. К. Пархоменко // Здоровье ребенка. – 2006. – № 1 / Организация здравоохранения. – Режим доступа к журналу : <http://pediatric.mif-ua.com/archive/issue-207/article-210/>
6. **Петрунько О. В.** Актуальні проблеми сексуального виховання підлітків / О. В. Петрунько. – К. : ДЦССМ, 2004. – 80 с.
7. **Про затвердження Концепції стратегії дій Уряду, спрямованих на запобігання поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу, на період до 2011 року та Національної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, допомоги та лікування ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2004 – 2008 роки** // Офіц. вісник України. – 2004. – № 10 (26.03.2004). – Ст. 594.
8. **Івахненко Т. П.** Соціально-педагогічні проблеми формування сексуальної культури особистості [Електронний ресурс] / Т. П. Івахненко // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – № 1. – 2010. – Режим доступа: http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_20
9. **Вопросы** депопуляции в крупных промышленных регионах / [научн. ред. Л. Н. Иванова]. – Луганск, 2005. – 467 с.
10. **Антипкин Ю. Г.** VI Конгресс педиатров Украины: профессиональный диалог о самом важном / Ю. Г. Антипки, Р. А. Моисеенко, Н. В. Хайтович // Медична газета “Здоров’я України”. – 2009. – № 21. – С. 24–25.

11. **Державний комітет статистики України**, Міністерство охорони здоров'я України [Електронний ресурс] / Режим доступу до сайту: <http://www.medstat.com.ua/public.html>.

12. **ВІЛ/СНІД статистика в Україні.** – Режим доступу: http://crossroads.org.ua/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=6&Itemid=75&lang=uk

13. **Заплатинський В. М.** Вдосконалення галузевих стандартів вищої освіти з питань профілактики ВІЛ/СНІД. Тези доповідей науково-методичної конференції “Безпека життєдіяльності” – Харків, 2004, С. 24–25.

14. **Охорона здоров'я дітей та основи медичних знань.** Навчальна програма для студентів всіх спеціальностей педагогічних ВНЗ.//Вища освіта – 2001. – №6. – С. 39–42.

15. **Наказ Міністерства освіти і науки України** від 17. 06. 2004 р. № 499 „Про затвердження рекомендацій щодо вдосконалення галузевих стандартів вищої освіти, навчальних підручників та посібників, навчальних планів і програм з питань профілактики ВІЛ/СНІДу у вищих навчальних закладах ”.

Pilipenko S.V.

Preventive measures for venereal disease as a problem in security of vital activity

This article reveals sex education problems and stresses on the importance for present-day youth to preserve the reproductive health. The author points out the necessity to have and take the subject «Security of vital activity» expanded with the questions about preventive measures for such disease as AIDS/HIV and those which are increased by sexual intercourse.

Key words: HIV/AIDS, venereal disease, sexual life, sexual education.

Відомості про автора

Пилипенко Сергій Володимирович – кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри інформаційних технологій і безпеки життєдіяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.